SVERIGES JORDÄGAREFÖRBUND

Miljödepartementet

m.remissvar@regeringskansliet.se

m.naturmiljoenheten@regeringskansliet.se
agnetha.alriksson@regeringskansliet.se

Er ref. M2020/01926

2021-04-30

Remissyttrande ”Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen” (SOU 2020:73)

Sveriges Jordägareförbund (härefter förbundet) har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet och önskar framföra följande:

Sammanfattning
Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för stärkt äganderätt, nya flexibla skydds- och ersättningsformer vid skydd av skogsmark samt hur internationella åtaganden om biologisk mångfald ska kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi. Uppdraget har varit oerhört omfattande samtidigt som utredningstiden varit mycket kort och med utredningsdirektiv som försvårat uppnåendet av syftet. Förbundet anser med bakgrund i detta att utredningens förslag i sin helhet inte leder till stärkt äganderätt och en växande cirkulär bioekonomi.

I betänkandet presenteras ett flertal ur markägarperspektiv positiva förslag. Förbundet ställer tillstyrker följande:

- ett politiskt ställningstagande om tolkning av internationella åtaganden
- införande av formellt skydd på frivillig basis
- upphörande av registreringar av nyckelbiotoper
- utredning av förslag om skattefri ersättning vid intrång
- tydliggörande att brukande av fjällnära skog är pågående markanvändning
- regelförenklingar för att tillvarata skogsproduktionens möjligheter

Dessa förslag anser vi skulle bidra till stärkt äganderätt för markägaren samt bidra till ökad produktion i skogen. Det är mycket positivt att formellt skydd av skog föreslås bygga på frivillighet. Utredningen har även förtjänstfullt visat att högre ambitioner för biologisk

Sveriges Jordägareförbund
Margrethelunds Gård
SE-184 60 Åkersberga

Telefon 070-33 99 252
gs@jordagarna.se

mångfald får negativa effekter för skogsägande och bioekonomi. Därför föreslås att ett politiskt beslut tas om hur mycket skog som egentligen behöver skyddas. Bara på det sättet kan en helhetsbedömning göras.

De positiva förslag urholkas dock av andra förslag som lagts av utredningen. Förbundet ställer sig negativt till följande:

- utredningens tolkning av internationella åtaganden
- förändrade kunskapskrav för markägaren
- mer skydd av skog/avsättningar
- brist på samhällsekonomiska konsekvensanalyser
- stora avsättningar av fjällnära skog
- nya inventeringar för natur- och kulturvärden
- tolkningen av konnektivitet och ”High Conservation Value”

Även om utredningen föreslår att tolkningen av internationella åtaganden ska ske genom ett politiskt beslut så väljer den ändå att göra en egen tolkning som leder till att behovet av formellt skyddad mark skulle öka markant. Det i sin tur minskar kraftigt utrymmet för t.ex. formellt skydd på frivillig basis. Förslagen gällande kunskapskraven skulle även leda till kraftigt ökade kostnader för skogsägare och ökad oförutsägbarhet. Tyvärr leder detta till att det som skulle vara en äganderättsutredning istället blev en naturskyddsutredning.

Utredningen har själv framhållit att alla dess förslag ska ses som en helhet. Förbundets bedömning är att helheten inte leder till stärkt äganderätt eller en växande cirkulär bioekonomi vilket gör att vi inte kan tillstyrka betänkandet.

Allmänt

Skogsägande och brukande är inte bara ett självändamål utan har ett syfte. Det är grunden för ett hållbart samhälle genom de produkter som kan förädlas från skogen. Det bidrar till klimatomställningen och ett hållbart Sverige. Det skapar även välfärd. Vi behöver därför bruka mer skog och använda mer trä. En fungerande äganderätt är en förutsättning för ett hållbart skogsägande och skogsbruk.

Det svenska skogsbruket är beroende av den enskilda markägaren och de diversifierade markerna skapar mångfald i den svenska skogen. Det är markägarnas insatser som möjliggör en biologisk mångfald, en stark bioekonomi och en levande landsbygd. Det är detta som är grunden i den nuvarande skogspolitiken, att skogsägaren har friheten men också ansvaret. Grunden för ägandet, och det som skapar långsiktighet och därmed också hållbarhet, är en stark äganderätt. Den äganderätten är starkt förknippad med förfoganderätten. En äganderätt utan förfoganderätt är ingen fungerande äganderätt. Vi är av uppfattningen att denna förfoganderätt har kraftigt inskränkts under senare tid i begränsningen över brukandet av sin skog.

Utredningen har haft ett omfattande utredningsdirektiv att hantera. Det är dock anmärkningsvärt att klimatomställningen inte lyfts fram. Så var tyvärr även fallet 2013 med det Nationella skogsprogrammet. Många forskare anser att skogen har en central roll i

övergången till ett fossilfritt samhälle, dels som kolsänka och dels i form av substitution av andra material, fossil energi och av nya produkter. Detta kommer självklart att öka efterfrågan på olika skogsprodukter och ytterligare skärpa konflikten mellan produktion och bevarande för naturvårdsändamål. Ett politiskt ställningstagande i den frågan är nödvändigt.

I beskrivningen av dagens skogsbruk saknas en beskrivning av hur dagens djupa klyfta mellan produktion och bevarandeintressena har uppstått. Utredningen hade varit betjänt av en redovisning av de känslor av misstro som finns mellan skogsbrukare och myndigheter, och även mellan skogsbrukare och intresseorganisationer. Det saknas även en beskrivning av innebörden av att skogsägaren har det totala ansvaret för sin skog. Det är inte bara en balansakt mellan produktion och bevarande utan väldigt många andra aspekter tillkommer, ansvar för anställda, generationsskiften, nostalgi/historia, levande landsbygd samt företagets totala ekonomi mm.

Utredningen har lagt stort fokus vid hur Sverige skall leva upp till olika internationella naturvårdsmål. Det är ett olyckligt fokus, istället borde mer kraft lagts på att reda ut varför Sverige inte kan enas om hur olika naturvårdsmål skall beräknas för landet innan jämförelser görs med omvärlden.

Skogens virkesförråd har fördubblats de senaste 100 åren, samtidigt som dubbelt så mycket virke tagits ut ur skogen under samma period. Detta är en otrolig bedrift med tanke på den långa omsättningshastigheten i skogen. Det visar också på hur dåligt skött skogen var för 100 år sedan och hur nya skötselmetoder visat sig vara produktiva. Det borde tas i större beaktande när olika skötselmetoder beskrivs. Gällande hyggesfria metoder innebär de ca 20-40 % lägre virkesproduktion samt en på sikt allt större andel gran i skogen. Det saknas en analys av vilka konsekvenser det skulle få för skogsindustrin om en storskalig övergång till hyggesfritt skogsbruk skulle initieras.

Biologisk mångfald beskrivs i utredningen men frågan kvarstår, blir det mera mångfald om det sparas mer av samma saker även med hänsyn till mer genetisk mångfald? Att föreslå ökad avsättning i fjällnära skogar borde inte innebära särskilt mycket mera biologisk mångfald. Skall mer skog avsättas för biologisk mångfald måste en väldigt skarp prioritering ske nu när det klart framgår att ökad produktion är angelägen av andra miljöskäl.

Ett grundfel i dagens miljöpolitik är att skogsägaren inte har incitament att spara äldre skog. Istället skapas en risk för att den äldre skogen förses med områdesskydd. I deras ställe avverkas yngre skogar vilket försvårar framväxandet av gammal skog. Det är av högsta vikt att all avsättning skall vara frivillig, vilket även utredningen förtjänstfullt föreslår. Effekten lär dock bli liten på grund av de många undantag från frivilligheten som föreslås.

Vid genomgång av hur olika miljömål uppnåtts inom skogsbruket saknas det tyvärr en grundläggande förståelse för hur långsamt förändringar i skogsbruket slår igenom på grund av långa ledtider.

Utredningen pekar förtjänstfull på de många målkonflikter som finns inom skogsbruket. Det behövs ställningstagande för vad skogen ska räcka till.

En mycket allvarlig brist i utredningsmaterialet är att det inte görs omfattande ekonomiska konsekvensanalyser för olika alternativ. För att kunna nå ett politiskt ställningstagande för prioriteringar för skogen måste det finnas ett beslutsunderlag som innehåller alla viktiga parametrar för sitt nog så besvärliga ställningstagande.

Specifika kommentarer

Kapitel 9. En tydlig skogspolitik för biologisk mångfald och växande cirkulär bioekonomi

Förbundet instämmer i utredningens konklusion att det finns målkonflikter i den nuvarande politiken där olika samhällsmål står mot varandra och en stor del av ansvaret läggs på myndigheter. Det behövs ett politiskt ställningstagande om vilka mål som ska prioriteras.

Kolliderande anspråk i skogen skapar konflikter
Utredningen gör en jämförelse med hur kunskap och orsakerna till klimatförändringarna hanteras i Parisavtalet, där det som är bäst ställs mot det som är möjligt. På samma sätt föreslår utredningen att frågan om biologisk mångfald bör behandlas. Då skogen är en begränsad resurs anser vi att det är bra att ställa det som är bäst mot vad som egentligen är möjligt men det ska ske utan att inkräkta på äganderätten.

Utredningen har en mycket bra och insiktsfull slutsats att det på kort sikt i praktiken är omöjligt att förena Sveriges internationella åtaganden om biologisk mångfald med den växande cirkulära bioekonomi som behövs för att nå andra samhällsmål. T.ex. förslaget om att 2 miljoner hektar produktiv skogsmark ska skyddas för att de internationella målen för biologisk mångfald ska nås, vilket i praktiken är omöjligt när man samtidigt förväntar sig ett kraftigt uttag av skogsråvara för att ersätta fossil råvara. Skogspolitiken behöver således vara mer tydlig med att skogen är en begränsad resurs och att den ska brukas på ett optimalt hållbart sätt som inte påverkar äganderätten negativt.

Saknar samhällsekonomiska konsekvensanalyser
Politiker behöver således enas om att definiera vad som är bäst för vad och vilka. Här anser vi att utgångpunkten bör vara vad som är bäst för Sveriges ekonomi, sysselsättning och välfärd. Av svensk industris totala sysselsättning, export, omsättning och förädlingsvärde svarar skogsindustrin för 9-12 %, enligt statistik från Skogsindustrierna 2019. Med den utgångspunkten föreslår vi att samhällsekonomiska konsekvensanalyser görs som visar hur skogsproduktion respektive bevarande av biologiska mångfalden bidrar till svensk ekonomi. Analyserna ger svar på vad som påverkar positivt och negativt på förutsättningarna för att driva företag inom skogsnäringen och därmed vägledning för prioriteringar. I analyserna bör det även göras jämförelser mellan företag som bedriver hållbar skogsproduktion och de som bedriver t ex ekoturism och naturbruk. Vidare bör det även framgå vilken typ av verksamhet som bidrar mest till ökad biomassa, skapar möjligheter att ersätta fossila bränslen, sysselsättning och en växande bioekonomi.

Avsaknad av tillit och samverkan skapar konflikter. Olika lagar och regler.
I utredningen beskrivs att ökad tillit behöver byggas mellan skogsägare, myndigheter och andra berörda intressenter, vilket skulle ge en ökad legitimitet för den förda politiken. En av anledningarna till den bristande tilliten anser vi beror på att staten inte går under samma lagar

och regler som privata skogsbruket, vilket är motsägelsefullt varvid förtroendet minskar mellan skogsägare och myndighet. T.ex. kämpar de privata skogsföretagen med skador av granbarkborre och är skyldiga enligt lag att vidta åtgärder för att minska spridningen, medan angrepp i t ex naturreservat kan lämnas utan effektiva åtgärder av staten. Skyddad skog ska ha lika stora krav på sig att skötas som produktionsskog, särskilt avseende insektsskador, som kan sprida sig till produktionsskogar. De skyddade skogarna riskerar annars att hämma möjligheten att bygga upp biomassa i produktionsskogarna.

Svensk miljölagstiftning ett hot mot äganderätten
Skogsvårdslagen är uppbyggd på jämställda mål för produktion och miljöhänsyn, vilket utredningen anser är olyckligt. Det ger oroväckande signaler om utredningen inte anser att hållbart skogsbruk är det primära arbetet med det nationella skogsprogrammet. Låt skogsvårdslagen förbli 50/50 för det är inte där problemen och konflikterna uppstår. Den egentliga problemorsaken är svensk miljölagstiftning som gör det möjligt för föreningar som ”företräder miljöintressen” rätt att lägga sig i tillståndsprocesser, vilket kan liknas vid politisk sabotageverksamhet. Här är en grund till konflikterna. Syftet med miljöbalkens s.k. talerätt för föreningar är att allmänhetens ska kunna påverka beslut som rör deras livsmiljö. Det inkräktar dessvärre på såväl egendomsskyddet som äganderätten varvid detta borde ha haft en mycket större självklar del i utredningen för att lösa konflikterna.

Vidare utvärderas inte myndigheterna löpande om de utför sina uppdrag så som de är utformade från politikerna eller om tjänstemän tolkar uppdragen utifrån sina egna intressen. Konsekvensen blir att förtroendet för skogsägarna ifrågasätts, andra som inte äger skog lägger sig i och försöker göra anspråk på skogen med bl.a. hänvisning till den biologiska mångfalden. Likaså minskar förtroende för myndigheterna bland skogsägarna. Vi föreslår därför att miljölagstiftningen ses över och att tjänstemannaansvaret återinförs för att skapa förutsättningar för tillit och samverkan.

Nationellt skogsprogram från 2018
Regeringen fattade 2018 beslut om ett nationellt skogsprogram vars vision är ”*Skogen, det gröna guldet ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utveckling av en växande bioekonomi*.” Visionen indikerar att samhällsekonomiska konsekvensanalyser behöver göras för att sätta skogsbranschen betydelse i relation till vad biologisk mångfald bidrar till, vilket vi föreslagit ovan.

Riksdag och regering sätter mycket höga ambitioner om ökad tillgång på biomassa och omfattande insatser för att bevara biologisk mångfalden. Utredningen anser däremot att tillvägagångssättet för hur arbetet med att nå målen ska genomföras sällan anges, vilket kan skapa en konflikt i samhället. Vi håller med om detta och konsekvensen blir att enskilda skogsägare upplever hot mot äganderätten och misstro mot sitt skogsbruk. Här hade utredningen kunnat vara ett stort bidrag till att lösa konflikterna om den hade fokuserat mer på konsekvenser för själva äganderätten istället för vad som behöver göras för att den svenska biologiska mångfalden ska nå upp till internationella åtagandena.

Det finns redan en nationell strategi och handlingsplan framtagen varvid vi ifrågasätter utredningens följande förslag om att samla arbetet med bevarande av biologisk mångfald i skogen i ett nationellt handlingsprogram. Utredningen anser även att det är viktigt att se till

helheten, både vad gäller behovet och prioriteringar av ytterligare formellt skyddad skog, insatser för att upprätthålla och utveckla naturvärden i de existerande naturvårdsytorna genom naturvårdande skötsel samt för att binda samman områdena i landskapet. Utredningen anser även att handlingsprogrammet för bevarande av biologisk mångfald måste anpassas till och tillvarata skogsnäringens ansvar och frivilliga insatser. Samtliga förslag finns redan med på ett eller annat sätt i strategin och handlingsplanen för det nationella skogsprogrammet från 2018 varvid det är slöseri med statens resurser att skapa nya program. Låt istället det nationella skogsprogrammet löpa vidare men utvärdera och följ upp istället för att addera ytterligare projekt/program.

Vad gäller skötsel av skyddad skog (såväl icke-formellt skyddad som formellt skyddad) så har Skogsstyrelsen och Länsstyrelserna påtalat att de ligger efter i skötseln av dessa skogar. Vi föreslår därför att resurser istället ägnas åt att komma ikapp med de eftersatta skyddade skogarna och utvärderar vilka värden som egentligen finns kvar eller inte. Om de höga naturvärdena inte finns kvar ska sådan mark kunna fritas från strikta skyddsåtgärder, återgå till produktion och göra det möjligt att bygga biomassa och på sätt bidra till cirkulära bioekonomin. Först när det är gjort ges en rättvis bild av situationen för Sveriges biologiska mångfald och hur den står sig i relation till de internationella åtagandena. Utvärderingen bör även omfatta analys av hur pass stor mängd och hur mycket av de redan skyddade områdena som bidrar till bioekonomin och ökad biomassa. En sådan utvärdering vore lämplig uppgift för en nationell samordnare.

Vi upplever att det i utredningen är lätt att komma med förslag på vad som behövs för den biologiska mångfalden då utredningen allt för ofta bortser från de samhällsekonomiska konsekvenserna. Vi föreslår att istället se till vad som redan görs idag för att värna om den biologiska mångfalden och utvärdera vilka konsekvenser det får för äganderätten och möjligheten att driva lönsamma företag inom skogsnäringen och på landsbygden. Likaså är det viktigt att visa på evidens och att kostnaderna är motiverade.

Finansiering av projekt/program

Förslaget att Skogsstyrelsen fördelar medel faller sig naturligt men här är det viktigt att det finns medel avsatta för långsiktigt arbete för att bidra till förtroende, tillit och engagemang såväl inom skogsnäringen som regionalt. Ett exempel är de regionala skogsprogrammen, som bygger på dialog och delaktighet och som ska förverkliga visionen i det nationella skogsprogrammet. Finansieringen av dessa program är bristfällig, t ex ska länen i år 2021 dela på 7 miljoner vilket blir 335 000 kr per län och för 2022 är summan pengar ännu lägre. När detta ifrågasätts svarar myndigheterna att de kan söka andra stödpengar, vilket är en osäker och kortsiktig finansiering för något som ska ha långsiktig effekt på framtida skogar.

Skogsbruk är ett långsiktigt arbete som sträcker sig över flera år framåt i tiden varvid det även behöver finnas ekonomiska resurser att driva de regionala skogsprogrammen över en längre tid än tre år i taget. Det här är ett av flera exempel på hur projekt startas upp, finansieringen är kortsiktig och tillslut försvinner skogspolitikens kärna - hållbart skogsbruk för en växande bioekonomi. Dessutom försvåras arbetet av att så många områden och intressen ska försöka tillgodoses samtidigt, vilket är en av anledningarna till att konflikterna uppstår. Äganderätten är central för att lyckas nå visionen med nationella skogsprogrammet och då är det viktigt att i första hand värna om de som äger och brukar skogen.

Nationellt mål, strategi och handlingsplan finns redan
Utredningen föreslår att det nationella skogsprogrammet bör i en dialogprocess ta fram förslag till ett nationellt mål för hållbar tillväxt i skogen som sedan beslutas av regeringen. Vi anser att det målet redan är beslutat av regeringen i och med den handlingsplan som finns för nuvarande för det nationella skogsprogrammet och då särskilt i fokusområde 1 ”Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta, ska vara en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen, inom ramen för att de nationella miljömålen nås”.

Utredningen föreslår även att den nationella samordnaren ska lämna förslag på en strategi för en växande cirkulär bioekonomi med bas i skogen samt föreslå en handlingsplan. Strategi liksom handlingsplan finns redan i nuvarande nationella skogsprogrammet som fokuserar på mål för de fem fokusområdena som regeringen anser är centrala för att nå visionen och skogspolitikens jämställda mål; produktionsmålet och miljömålet. Vi poängterar åter igen att det inte är aktuellt att ta fram några nya strategier och handlingsplaner.

Uppdraget för den nationella samordnaren så som det är beskrivet i utredningen är omfattande och brett, varvid det ställer krav på avgränsning och prioriteringar utifrån den mängd skog som finns i Sverige och vilka som äger skogen. Åter igen lyfter vi upp behovet av att göra samhällsekonomiska konsekvensanalyser för att komma fram till dessa avgränsningar och prioriteringar.

Det nationella skogsprogrammet från 2018 är inte redo att breddas
Utredningen föreslår ett breddat nationellt skogsprogram som tillvaratar helhetssyn och vars dialogprocess med skogsintressenterna sker under ledning av en oberoende samordnaren. Vi anser att det nationella skogsprogrammet som regeringen fattade beslut om 2018 ännu inte är redo för att breddas. Det är endast tre år gammalt vilket i den skogliga världen är en mycket kort tid, så låt det nuvarande nationella skogsprogrammet få verka ut, utvärdera och följa upp innan det är dags att bredda. Genom att bredda programmet ökar dessutom risken att röra till det ännu mer inom skogspolitiken och den röda tråden med långsiktigt hållbart skogsbruk för bioekonomin tappas bort helt. Det ökar dessutom inte förutsättningarna att få fler skogsägare engagerade, snarare tvärtom. Vi anser alltså att någon reformation av nuvarande nationellt skogsprogram inte är aktuellt men välkomnar en oberoende nationell samordnare för att driva programmet framåt med en helhetssyn.

Klövviltsförvaltning
Här föreslår utredningen att regeringen bör ge Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket i uppdrag att, i samverkan med skogsnäringen och jägarorganisationer, ta fram rådgivningskunskap och genomföra rådgivning om klövviltförvaltning och skogsskötselprogram för hållbar skogsskötsel. De flesta skogsägarna är medvetna om skadorna i skogen, då de är måna om att vårda sina tillgångar i företaget för att skapa avkastning på lång sikt, så som ståndortsanpassning, skötselåtgärder, förebygga skador mm.

Här vi vill lyfta fram ett bra exempel vad gäller hållbar skogsskötsel och det är Skogsstyrelsens projekt ”Mera Tall”, som har spridit information till skogsägare men sedan har var och en fått

bestämma själva hur det vill agera. D v s varje skogsägare ska ha kvar rätten att bestämma över sin mark, såväl vad gäller klövviltstammar som åtgärder för att minska betesskadorna.

En mer ingående klövviltsförvaltning hör i övrigt inte hemma i denna utredning, t.ex. är förslaget om att utvidga älgförvaltningsområden till klövviltsförvaltningsområden inte att föredra av flera skäl. Dels är nuvarande system med älgförvaltningsområden kostsamt och ineffektivt. Det skulle även minska markägarens rådighet över sin mark (och vilt) och i praktiken innebära en centralisering av viltförvaltningen. Vidare är det vilda djur som systemet hanterar vilka inte är lika lätta att räkna jämfört med tamboskap, dvs det blir uppskattningar av antal vilt som sedan används i matematiska beräkningar varvid risken för felmarginaler ökar och beslut fattas på missvisande underlag.

Skogsskadecenter
Ett nationellt skogsskadecenter vid SLU föreslås för att ge rådgivning om hur skogsskador förorsakade av eventuella klimatförändringar kan hanteras. Det förefaller mer logiskt att Skogsstyrelsen hanterar även detta då de redan ansvarar för Centrala skogskyddskommittén, som har en central roll i arbetet med skadegörare. Dessutom ger det Skogsstyrelsen förutsättningar att i dialogen med skogsägare även föra resonemang ur ett helhetsperspektiv för hållbar skogsproduktion och växande bioekonomi.

Synliggör bioekonomin i statistiken
Likväl som löpande samhällsekonomiska konsekvensanalyser behöver göras behöver målen vara mätbara och utvärderas. Det är således bra att utredningen föreslår att det tas fram överenskomna definitioner och statistik så det blir möjligt att mäta, utvärdera och följa upp effekterna av ett nationellt skogsprogram för en växande bioekonomi.

Regelförenklingar för skogsbruket
Förbundet tillstyrker regelförenklingar för att tillvarata skogsproduktionens möjligheter, så som lägsta ålder för föryngringsavverkning, ransoneringsreglerna och bruksenhet i skogsvårdslagen. Utredningen föreslår att Skogsstyrelsen ska göra översynen i samråd med bl.a. Naturvårdsverket och dialog med skogens intressenter. Här föreslår vi att dialogen enbart förs med skogsägarna då besluten om regeländringar kan få företagsekonomiska konsekvenser för företagen.

Rådgivning för produktion, naturvårdande skötsel, miljöhänsyn och klimatanpassning i skogsbruket
Här föreslår utredningen att regeringen ger Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket ett flertal uppdrag kopplade till rubriken ovan. Dessa förslag finns redan med i skogsprogrammet från 2018 i fokusområde 5 ”Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen”. Vi tycker det är ett bra förslag och vi anser att man bör ge Skogsstyrelsen uppdragen.

Utredningen beskriver att frivilliga avsättningar är en viktig och central del i bevarande av biologiska mångfalden. För såväl ökad tillit och mindre risk för konflikter så är det naturligtvis bäst att detta görs på frivillig basis. Likväl påtalas att skötseln i dessa områden är lika viktig som i formellt avsatta. Det håller vi med om men här behöver staten föregå med gott exempel och sköta om den redan formellt skyddade skogen innan de går ut och skyddar mer skog. Det är bra att Sveaskog tar sitt ansvar i skötsel av höga naturvärden, men de kan avsätta mer mark

för den biologiska mångfalden då konsekvenserna i företaget inte blir lika omfattande jämfört med om en privat skogsägare tvingas till avsättning.

Ekoturism
I utredningen föreslås att t.ex. hög biologisk mångfald kan vara grunden för en näringsverksamhet med bas i skogen. Det i sig är inte fel även om vår bild är att skött skog som exempelvis äldre genomgallrade skogar upplevs mer tillgängliga och intressanta för turister än skog som har ett mer urskogsliknande utseende, där underväxten stör sikten och gör skogen otillgänglig. Problem och konflikter uppstår också när en sådan verksamhet förväntas bedrivas av så många privata skogsägare som möjligt. Ekoturism ger nämligen inte samma ekonomiska avkastning som produktivt skogsbruk. Privata skogsägare är företagare, varav många är landsbygdsföretag som bidrar till sysselsättning och levande landsbygd. Utan den värdefulla ekonomiska avkastningen från skogsbruket tas ryggraden bort i företagen, båtnaden för vägarna på landsbygden och lönsamheten och intresset för investeringar försvinner. Då ekoturism är mindre lönsamt bör istället staten ta ansvar för detta i sina nationalparker, inom Sveaskog m.m.

”Skogen till nytta för alla” – provocerande för äganderätten
Skogsstyrelsens vision ”Skog till nytta för alla” eldar på konflikterna och ger signaler om att äganderätten inte är det primära för hållbart skogsbruk och en växande bioekonomi. Återkommande i utredningen skrivs att skogen ska nyttjas av flera intressenter och näringar som kan bidra till en cirkulär bioekonomi. Detta är provocerande för äganderätten. Det nationella skogsprogrammet behöver inte breddas utan bör istället utgå från vem som äger skogen. Skog som ägs av staten kan bidra med väsentligt mer för den biologiska mångfalden utan att det får motsvarande negativa ekonomiska konsekvenser som det får för den enskilde privata ägaren. Privata skogsföretag som brukat skogen över generationer och därmed vårdat den ömt och långsiktigt för kommande generationer har tack vare det långsiktiga brukande av skogen bidragit och bidrar till den biologiska mångfalden. De ska således inte ”straffas” genom att fråntas sina tillgångar. Det långsiktiga brukandet bidrar till mer biomassa, klimatnytta, ökad tillgång till fossilfritt bränsle, sysselsättning och en levande landsbygd, vilket är en viktig del av bioekonomin.

Kapitel 9.9 – 9.11

Vetenskapligt råd för biologisk mångfald
Utredningen har föreslagit att det bör bildas ett vetenskapligt råd för biologisk mångfald i skogen. Även i detta fall utgår utredningen från sina egna antaganden om att Sverige inte uppfyller sina internationella åtaganden. Att starta ett särskilt råd för att hålla koll på hur statusen för den biologiska mångfalden är i skogen är ineffektivt och ett slöseri med resurser. Idag arbetar Skogsstyrelsen löpande med uppföljning av den biologiska mångfalden i skogen. Låt Skogsstyrelsen arbeta vidare med det och samla den kunskapen där. Skogsstyrelsen ska sedan ta in kunskap från Riksskogstaxeringen i de fall där det behövs.

Improduktiv skogsmark
Det är bra att det biologiska värdet av den improduktiva skogsmarken ses över. Improduktiv skogsmark är idag enligt lag skyddad från avverkning. Den improduktiva skogsmarken anses av utredningen inte uppfylla de krav som ställs för att skogen ska anses tillräckligt biologiskt

värdefull och därmed kunna tillgodoräknas som skyddad skog. Vi anser att detta är en felaktig tolkning och att improduktiv skogsmark ska räknas som skyddad skogsmark. Om man ändå anser att den inte ska räknas som skyddad finns det inte någon anledning att den ska vara skyddad från avverkning utan fri för markägaren att bruka.

Konnektivitet och High Conservation Value
Utredningen lyfter fram vikten av konnektivitet, dvs väl förbundna områden, i skogslandskapet. Att konnektivitet är viktigt för den biologiska mångfalden är inget forskningen är överens om. Vissa forskare hävdar det, vissa inte. Det alla är överens om är att olika arter trivs i olika miljöer. Den svenska skogen bildar ett lapptäcke med olika miljöer som bidrar till att det finns goda, men olika, livsmiljöer hela tiden. Naturen ändras hela tiden och arter flyttar i naturen till de platser som passar dem bäst. I Sverige har vi sedan 90-talet när den nya skogspolitiken ”Frihet under ansvar” antogs, haft en negativ utrotning av arter i skogen, dvs det finns fler arter nu än för 30 år sedan. Allt är inte perfekt i den svenska skogen men de senaste 30 årens utveckling visar att vi gör och har gjort något riktigt bra.

Utredningen gör bedömningen att begreppet High Conservation Value (HCV) är att tolka som en skogsbiologisk värdekärna. Vi instämmer inte alls i den tolkningen. HCV avser i grunden stora sammanhängande områden vilket medför att värdekärnor inte ska tolkas som HCV.

Politiskt ställningstagande om Sveriges internationella åtaganden
Utredningens förslag om att det bör vara ett politiskt beslut om hur Sverige ska uppfylla sina internationella åtaganden om biologisk mångfald i skogen är ett mycket bra förslag. Utredningen anser att det är Regeringen som ska ta beslutet vilket vi anser är felaktigt. För att beslutet ska vara långsiktigt bör det tas med en bred parlamentarisk bas och då bör det vara Riksdagen som tar beslutet. Att låta en regering ta ett sådant beslut är direkt kortsiktigt. När en regering byts ut ändras ofta spelreglerna och nya beslut tas. Under den tiden har sannolikt flertalet skogsägare hunnits drabbas i onödan samt att det kostat staten avsevärda summor. Riksdagen ska avgöra tolkningen av Sveriges åtaganden och då även sätta budget för det. Riksdagen bör inför beslut få olika alternativ på förslag som visar tydligt vad varje förslag kostar; dels som engångskostnad men även löpande per år. Det är viktigt att de totala samhällskostnaderna tas med i underlagen för beslut. En proportionalitetsbedömning av egendomsskyddet bör utgöra en central del av grunden för beslutet.

Det finns ingen mening att gå vidare med övriga förslag om inlösen av mark m.m. om riksdagen inte först tilldelar resurser för dessa program.

Nationellt handlingsprogram för biologisk mångfald i skogen
Även här utgår utredningen från att Sverige inte klarat av sina internationella mål. Om det visar sig att Sverige uppnått sina internationella mål behövs således inget handlingsprogram. I det fall Sverige behöver skydda mer skog är det ett bra förslag att det finns en tydlig handlingsplan för vilka skogstyper som bör prioriteras. Handlingsplanen bör även innehålla ett slutmål för hur mycket skog som ska skyddas. Finns det inget slutmål är det en stor risk att handlingsplanen blir en evighetsmaskin som skyddar mer och mer skog i all framtid. Det blir även väldigt svårt att arbeta med och få acceptans om det inte finns ett slutmål.

Precis som utredningen föreslår ska markägarinitiativ vara det rådande arbetssättet. Enbart i speciella undantagsfall ska tvångsinlösen vara aktuellt. Det är viktigt att det tydligt anges vilka särskilda skogstyper som kan leda till tvångsinlösen. Vilka skogstyper som ska kunna leda till tvångsinlösen måste vara mycket begränsat och bygga på bred och vedertagen vetenskaplig kunskap.

Det är bra att statlig mark i första hand ska användas för att skydda skog samt att ersättningsmark ska erbjudas i de fall privat skogs skyddas. För all mark som skyddas ska det finnas avsatta medel för inlösen av marken samt framtida skötsel av området.

Kapitel 10 Nya och utvecklade skydds- och ersättningsformer

Utredningens direktiv stipulerar att formellt skydd skall ske med markägarens samtycke och på frivillig grund. Detta är en nyckelfras och nödvändigt för förankringen av processerna. Man vill dock inte frånhända sig möjligheten till expropriering av naturskyddsskäl. I de fall detta är nödvändigt måste det ses som ett totalt misslyckande från statens sida och så länge detta instrument kvarstår så kommer hotet alltid att hänga över markägaren och urvattna frivilligheten i avsättningar.

Det är värt att understryka att de värden som man önskar skydda i många fall är en följd av många generationers arbete och omsorg och i mångt och mycket varit en del av målet med ägandet. När ett formellt skydd införs på ett område tas den personliga aspekten som präglat skötseln bort och ersätts av ett förvaltningsdokument präglat av doktrin. Det kan nog ses som tveksamt om detta är bästa metoden att säkra värden i skogen långsiktigt. Hur som helst är det positivt att utredningen klargör att det är av yttersta vikt att markägaren ser höga naturvärden som en tillgång och inte en risk.

Utredningen säger att permanenta skyddsformer medger ett långsiktigt bevarande. Detta är dock ytterst beroende av engagerade och kompetenta förvaltare som förstår att bevara och utveckla de värden skyddet berör. Bortsett från de områden som sätts under fri utveckling så kräver samtliga områden en aktiv och korrekt skötsel för att bevara och utveckla sina naturvärden.

Frivilligt formellt skydd som det huvudsakliga arbetssättet för skydd av skog
Vi tycker att detta är ett bra förslag. I grunden borde det vara en självklarhet att frivillighet skall vara ledstjärnan i allt arbete med formellt skydd och inskränkningar i framtida förfogande över privat egendom och att dessa inskränkningar kompenseras på en nivå som ägaren är nöjd med. Värt att notera i detta är att det i dagens certifieringssystem för skogsbruk finns ett incitament för markägaren att avstå formellt skydd till förmån för frivilliga avsättningar.
Huvudsakligt arbetssätt skall vara frivillighet, men det måste vara en rejäl tröskel när man lämnar frivilligheten som grund för införandet av formellt skydd och går exproprieringsvägen.

”Möjliga negativa konsekvenser av frivilligt formellt skydd”
I detta avsnitt framförs en oerhört negativ syn på markägarkollektivet från delar av myndigheterna. Den grundsyn som dessa avsnitt ger utlopp för förebådar inte en god utgångspunkt för att arbetssättet skall fungera och illustrerar väl den konfliktbild som existerar.

Nya sätt att skydda skog
”Tidsbegränsat formellt områdesskydd enligt miljöbalken”
Ytterst otydligt hur det här är tänkt att fungera och vilka följderna blir av sådant skydd och hur det skulle kunna knyta in i arbetssättet med frivilligt formellt skydd. När skyddstiden upphör ska markägaren ha full brukanderätt till området. Det får inte komma några restriktioner eller brukandeinskränkningar ”i efterhand”.

Förslagen med ”Ändamålsenliga biotopskyddsområden” och ”Naturvårdsavtal för förstärkt hänsyn” behöver utredas mer.

”Naturvårdsavtal i avvaktan på beslut om formellt skydd”
I grunden en konstig skyddsform i och med att frivillighet ska vara det rådande arbetssättet vid formellt skydd. Att staten ska välja ut områden att skydda utan att ha resurser till det är att börja i fel ända. Staten ska först ha resurser och sedan kan arbete med skydd påbörjas.

Ersättning för naturvård
Den som önskar styra ett beteende hos en annan gör klokt i att göra det med milda uppmuntrande metoder snarare än tvång. Ett sätt är att göra det önskade utfallet avsevärt mer ekonomiskt gynnsamt än alternativet. Står valet mellan två likvärdiga alternativ är det osäkert vilket som väljs. Ersättningsformerna för naturvård bör därför vara mer lönsamma än att avstå om man vill att frivillighet skall prägla processen och att känslan av tvång övervinns.

Kapitel 11-12: Nyckelbiotoper

Förbundet anser det viktigt med en genomtänkt naturvårdsstrategi och agerande inom myndigheterna för att dessa värden som byggts upp inte ska bli en kostnad och risk för våra markägare. Därför är denna genomlysning av Nyckelbiotopfrågan, liksom andra av myndigheternas naturvårdsbegrepp, av största vikt. Liksom det är för samhället som helhet, då vi måste undvika slöseri med hela samhällssystemets resurser (t.ex. avsätta skog som har tvivelaktigt biologiskt värde, och som konsekvens ersätta trä med olja, stål och betong)

Förbundet är sedan tidigare kritisk mot Skogsstyrelsens (SKS) syn på nyckelbiotopsbegreppet. Begreppet är endast planeringsunderlag och en dokumentation/klassificering för SKS. Det har dock kommit att användas på ett annat sätt än vad myndigheten tänkt sig och använder kombinationen av myndighetsutövning och t.ex. marknadens certifiering för att uppnå andra effekter än det myndigheten säger sig vilja. Förbundet stödjer därför inställningen att myndigheterna måste ta ansvar för effekter som beslut får, utöver själva myndighetsutövningen. Denna inställning till de effekter av myndighetsutövning är en viktig faktor som Skogsstyrelsen även framgent måste beakta, särskilt om man vill uppnå en bra dialog kring brukandet av den svenska skogen.

Skogsstyrelsen beaktar dock inte att vi har ca 4 miljoner hektar som sedan skogsvårdslagen i början av 1990-talet är kontinuitetsskogar, de s.k. skogliga impedimenten. De täcker inte in alla värden men ska inte underskattas som en faktor i landskapet för att sprida och härbärgera arter.

Glidande definitioner
Kunskaperna har ökat och analysmetoderna förbättrats. Vilket i sin tur får förbundet att dra slutsatsen att själva begreppet också förändrats. Detta förstärks av att utredningen konstaterar att flera nya nyckelbiotoper har lägre biologiskt relevans än de gamla. Detta kan också tolkas som att metoder och definitioner ändras över tid för att ”få med fler” inom ramen för sitt uppdrag. Detta är inte acceptabelt, vare sig det gäller Nyckelbiotoper eller andra analyser eller kvalificeringar, särskilt när det leder till att den enskilde markägaren plötsligt inte får bruka sin mark.

Rödlistan – som styr mycket av bedömningar.
Vi uppfattar att en översyn bör göras av Rödlistan. Vid jämförelse av rödlistan år 2000 till år 2015, så har över hälften av arter i de högre hotklasserna flyttats till lägre hotklasser (endast 4% har flyttats åt andra hållet). Detta är en starkt positiv signal, och är enligt Artdatabanken / Artur Larsson endast på grund av bättre inventeringar. När så är fallet bör det ur samhällsperspektiv vara centralt att se över Artdatabankens verksamhet och kanske förstärka inventeringar så att inte felaktiga beslut tas när det gäller att ta skog ur produktion. Skog som bl.a. används för Sveriges framtida omställning till ett hållbarare samhälle.

- Rödlistan bör alltid användas på nationell basis, för så är den ursprungligen skapad. Inte för lokal eller regional nivå. Det kan vara helt naturligt att det är få individer eller exemplar i ett område, men det är inte det samma som att arten är hotad på nationell eller internationell nivå.

- Osäkerhet kring naturliga fluktuationer, samt arter vars spridningsområdet tangerar Sverige. För att fokusera på rätt arter bör Rödlista särskilja arter med i huvudsak svensk utbredning respektive arter vars spridningsområde sträcker sig till Sverige, men vars huvudsakliga område är i andra länder.

12.2 – Om krav på samråd
Förbundet finner det positivt att samrådskravet i vissa naturmiljöer upphävs, då det inte har lagstöd. Skogsstyrelsen behöver se över föreskrifter som inte har lagstöd.

12.3 Förvaltningsrättsliga förutsättningar för inventering
Förbundet stödjer utredningens bedömning att inventering och registrering är ärendehandläggning (fältarbete och efterarbete). Och att bl.a. ett ärende är överklagningsbart när det ger effekt på den enskilde.

12.5 Proportionalitet i myndighetsutövning
Förbundet ser det som centralt att myndigheterna löpande beaktar det faktiska effekten av myndigheternas beslut. Liksom att man löpande beaktar hur myndigheternas personal de facto använder regelverket, vilket visat sig inte alltid vara så som myndigheten ämnat.

12.6 Skogsstyrelsen bör upphöra med nyckelbiotopsregistrering
Förbundet stödjer förslaget att inte inventera vid sidan av ärendehandläggning. Förbundet förstår behovet av kunskap om skogarnas biologiska kvalitéer och förordar att sådan kartering vid särskilda behov kan ske, men då utan att strikta klassificeringar av ”bra” eller ”dåligt” utan med det karterade resultatet. Förbundet stödjer att myndigheten håller kompetens på

området för uppdragsverksamhet, t.ex. utbildning av skogsbruksplanshandläggare i frågor kring värdefulla biotoper. De flesta skogsägare är intresserade av sin skog och vilka kvalitéer den innehåller.

Förbundet stödjer även gallring av register och där ange vilka biologiska värden som finns istället för en klassning av marken. Och att lösa frågan kring personliga data.

12.8 Staten bör ta ansvar för brukningsenheter med stor förekomst av utvecklade naturvärden
Förbundet stödjer revideringen 2017 att prioritera inlösning av mark på mindre fastigheter med mer än 5% biologiskt mycket intressanta biotoper. Större skogsägare har ofta lättare att hantera avsättningar och bruka andra marker, och på så sätt hantera upp till 5% avsättningar (finns dom på 3,98%) som en del i sektorsansvaret. Förbundet anser dock att det ska vara skogsägarens beslut då det är en del av fastighetens skogsstrategi.

12.9 Grön infrastruktur
Förbundet stödjer grundsynen att det är markägarinitiativet som utgör grunden. Och att om den enskilde markägaren hindras i sitt brukande på grund av detta informationsskikt, att denne blir fullt kompenserad för intrånget. Vi anser det inte acceptabelt att klassa ett område som värdekärna förrän den är inlöst.

Klassificeringar får ett eget liv
Då klassificeringar har en tendens att leva sitt efter liv är det högst viktigt att myndigheterna genomgående är tydliga med att Grön Infrastruktur (GI) är ett informationsskikt. Vi har sett gällande andra klassificeringar, t.ex. Natura2000, hur myndighetspersonal glider på bedömningar över tid och vad som var ren information blir med tiden en tydlig formell restriktion. Vi redan stött på tjänstemän som tala om GI i termer av ett mål, så har myndigheterna ett stort ansvar att inte låta denna definition glida i sin betydelse. Från ett juridiskt icke-bindande informationsskikt till något helt annat. Detta måste myndigheterna ta mycket större ansvar för. Vi vill med kraft framhålla att Grön infrastruktur inte är juridiskt bindande utan bara ett informationsunderlag.

Kap. 13-14 Kunskapsunderlag och kunskapskrav

Utredningen baserar sina förslag på betydligt ökande kunskapskrav hos skogsägarna, bland annat baserat på Miljöbalkens (MB) skrivningar. Man förutsätter vidare i utredningen att skogsbruk per se skulle vara miljöskadligt enligt MB:s normer och vidare att det går att i detalj avgränsa de områden där miljövärden riskeras med ett aktivt skogsbruk. Båda dessa antaganden anser vi är felaktiga. Brukandet av skogen är knappast en ny företeelse och människan har i Norden brukat skogen intensivt i åtminstone 1 000 år – i olika grad och med olika typer av nyttjande, men ändå intensivt. Förutom vissa områden där skogen omvandlats till jordbruksmark måste man övergripande säga att skogen har brukats uthålligt om man ansluter sig till Brundtlandkommissionens definition: *”En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”*. Med rätt skötsel återhämtar sig skogen efter nyttjandet i form av avverkning eller annat – normalt ganska snabbt. Vi ser att även i mycket hårt brukad Bergslagsskog där skogen brukades mycket intensivt med 40 åriga

omloppstider – för koltillverkning – så återkommer de då icke existerande naturvärdena relativt snabbt. Även arter som kräver lång s.k. skoglig kontinuitet återetablerar sig och andelen nyckelbiotoper i landskapet är lika högt som i kringliggande skogar. Man kan därför på goda grunder ifrågasätta om utredningens grundantagande att skogsägaren i alla lägen utgör en verksamhetsutövare i Miljöbalkens mening.

Dessutom - naturen är variabel och dynamisk i både tid och rum och det har t.ex. visat sig i Skogsstyrelsens egna uppföljningar av de egna förrättningsmännens bedömningar av skyddsvärd skog att dessa varierar betydligt både avseende den areella omfattningen av skyddsvärda objekt och typen av kvalitet, m.m. Att då kräva att Skogsägarna skall ha kompetensen och möjligheten att bedöma detta på samma kunskapsnivå som myndighetens tjänstemän i varje enskilt fall är varken kostnadseffektivt och faller på sin egen orimlighet. I SKS Rapport (2020-5) säger man bl.a. att *"Resultaten visar att den individuella variationen i bedömningen av hänsynsavgränsning bland Skogsstyrelsens egna inventerare är för stor för att inventeringen före avverkning ska kunna användas för att utvärdera hänsyn efter avverkning."* Detta innebär att det inte är så lätt och att med bakgrund i detta kräva att skogsägarna skall ha en kompetens som till fullo uppfyller myndigheternas krav på miljöbedömning är inte rimligt, speciellt inte när felen (som ju uppenbarligen i efterhand kan bedömas fel även av Skogsstyrelsens experter på området) kan leda till både böter och fängelse.

Att som utredningen tolka det som *”att en oriktig uppgift i en anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken är straffsanktionerad. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.”* är kanske korrekt rent legalt, men fullständigt orimlig med bakgrund i ovan refererad undersökning av Skogsstyrelsen. Här måste lagstiftningen anpassas till verkligheten – allt annat kan och kommer leda till en betydande rättsosäkerhet för markägarna och dessutom kan sådana osäkerheter indirekt leda till olika typer av delikatessjäv hos engagerade myndighetspersoner – något som i sig är viktigt i en rättsstat att undvika.

Det är fullt rimligt att markägaren eller dennes ombud har tillräcklig kompetens för att i exempelvis en avverkningsanmälan peka ut vilka områden man har för avsikt att undanta från avverkning eller ta särskild hänsyn till i samband med åtgärd. Man bör också kunna klassificera den hänsyn man tar utifrån kända typer av hänsyn som exv. hänsynskrävande biotop och man kanske tom klassar det som en strand/sumpskog, hällmarksskog m.fl., men att från detta kunna bedöma hur en avverkningsåtgärd i dessa värden skulle påverka naturvärdena är inte rimligt. Blir hänsynen bättre om utredning föregår åtgärden? En sådant tillvägagångssätt skulle kunna rasera det delegerade ansvar som svenskt skogsbruk idag jobbar med, där flertalet av dagens skördarförare i enlighet med certifieringens krav om ”Grönt Kort” m.fl. utbildningar har mycket hög kompetens avseende vilka objekt som skall skyddas och tas hänsyn till. Denna kompetens, som är hög, utövas varje dag året om av skördarföraren.

Detta kan i värsta fall leda till att det skall göras en utredning om varje hänsynsobjekt vilket är långt ifrån rimligt. Det rimliga är att man i avverkningsanmälan pekar ut de

nödvändiga hänsyn man observerat i eller i närheten av avverkningsobjektet. Vidare analyser eller extra inventeringar bör myndigheterna stå för – med den djupare expertis myndigheten skall ha.

Man kan vidare fundera på hur rimligt det är att en markägare som för 70 år sedan anlade skog för att i framtiden kunna avverka denna skog skall avkrävas att göra grundliga inventeringar av miljöaspekter inom en avverkningstrakt och också analysera i detalj hur en avverkning skulle kunna påverka miljövärdena. Aven här borde skyddet för pågående markanvändning enligt RF 2:15 gälla. Intrånget att markägaren skall göra kostsamma utredningar är principiellt ett intrång som påverkar nettot på den åtgärd som skall genomföras och på det viset bara är rimlig om utredningen ligger inom den etablerade toleransnivån för berörd del. Om djupare utredningar skall genomföras kring företeelser som markägaren har för avsikt att skydda, är det rimligt att staten genomför denna utredning eller finansierar denna.

Utredningen föreslår att en bedömning av om en åtgärd omfattas av samrådsplikt eller inte åligger markägaren och vid tveksamma fall ska markägaren kontakta Skogsstyrelsen för att få vägledning. Skogsstyrelsen har i ett nyligen utskickat mail till skogsbruket tolkat det som att: *”Enligt miljöbalken (12 kap. 6 §) gäller … den generella samrådsplikten. I områden med mycket stor betydelse för flora och fauna gäller i många fall generell samrådsplikt och verksamhetsutövaren behöver därför fortsättningsvis göra en bedömning av om den planerade skogsbruksåtgärden behöver anmälas för samråd.”* Detta låter ju stringent och legalt klockrent, men med tanke på hur otydliga definitionerna är för ”områden med mycket stor betydelse för flora och fauna”, hur svårt även Skogsstyrelsens personal (se ovan) har att bedöma den geografiska omfattningen av områden som har höga miljövärden och skogens dynamik, där väl fallet med lavskrikorna (se nedan) är särskilt tydligt, så är både Skogsstyrelsens tolkning ovan och utredningsförslagen fullständigt orimliga.

Detta riskerar att bli rena Kafka-processen där myndighetens företrädare vid utebliven anmälan (då markägaren bedömer att åtgärden inte är samrådspliktig) hittar en lämplig möjlighet att säga att detta borde varit samrått enligt MB 12:6. Att hitta en orsak till detta - någon art, någon nerströms liggande vattenförekomst som är särskilt viktig etc., är inte svårt. När då markägaren inte i särskild ordning samrådde enligt MB 12:6 (utan bara skickade in en avverkningsanmälan enligt SVL) så har markägaren gjort sig skyldig till brott mot MB och *”Om Skogsstyrelsen upptäcker att en åtgärd genomförts som enligt vår bedömning skulle ha anmälts för samråd är Skogsstyrelsens uppgift att anmäla misstanke om brott till polis eller åklagare.”* (Åsa Lundborg, Skogsstyrelsen). Detta öppnar upp för betydande risk för delikatessjäv från myndighetspersoner. Enda sättet för markägaren att komma undan detta är att regelmässigt anmäla för samråd enligt MB 12:6, vilket både skulle skapa helt orimlig arbetsbörda för myndigheten och det blir ju dessutom lite konstigt då markägaren kanske inte tycker att åtgärden bör samrådas enligt MB 12:6. Såhär kan man helt enkelt inte ha det och vi är förvånade över att utredningen lägger så dåligt genomtänkta förslag.

Slutsatser

Med detta ovan som bakgrund är den nuvarande ordningen att en anmälan om avverkning eller annan typ av samrådsanmälan enligt MB12:6 innebär att man lägger utredningsansvaret på myndigheten rimligt. Markägaren har här ansvaret att anmäla brutto- och nettoarealen för åtgärd, vilka åtgärder man har för avsikt att göra (föryngringsavverkning, dikesrensning, vägbygge m.m.) och om markägaren bedömer att det finns hänsynskrävande biotoper, kulturmiljöer, hänsyn till arter, skyddszoner, hänsyn till mark och vatten, m.m. Men vidare utredningar åvilar myndigheten – och i de flesta fall Skogsstyrelsen.

Vidare säger man tydligt i utredningsdirektivet att: ”Förslag ska inte lämnas som innebär utökat ansvar för markägare.” och här har vi svårt att se annat än att utredningen i detta kapitel gör just det – utökar ansvaret för markägarna och dessutom på ett sätt som minskar rättssäkerheten och förutsebarheten i brukandet.

Sammantaget avvisar vi förslagen i sin helhet och vill skicka med att förslagen kan enbart genomföras om en bred parlamentariskt tillsatt och sammansatt utredning utvärderar grunderna för skogspolitiken i ett brett samhällsorienterat perspektiv – d.v.s. en ny skogsutredning. Den nuvarande utredningen varken har haft det uppdraget eller har klarat av att ta detta breda perspektiv och därför faller legitimiteten i utredningens förslag. Förbundet stöder dock utredningens slutsats, att kunskaperna om natur- och kulturvärden samt kompetensen rörande hur dessa på bästa sätt kan värnas bör öka. Både hos skogsägarna, skogsbrukets utövare och myndigheterna.

Rådgivning, utbildning och information

Vi har viss förståelse för att myndigheterna känner att man inte har samma underlag som tidigare i och med att nyckelbiotopsinventeringen (med bakgrund i att den inte har haft legal grund) upphör och att behovet av goda kunskaper om naturvärden fortsatt är grundläggande för genomförandet av gällande skogspolitik. Trots denna bakgrund tror vi dock att den väg utredningen valt leder fel ur flera perspektiv.

Precis som utredningen pekar på så är det ju så att den som vet att en del av skogen har höga kultur- eller miljövärden inte gärna vill förstöra dessa värden. Detta var också grunden för den ”Frihet under ansvar” som 1993 års skogspolitik byggde på. Här finns det alltså ett betydande utrymme för Skogsstyrelsen att utbilda och kompetensutveckla landets skogsägare, skogstjänstemän och utförare och på det viset uppnå resultat – utan att byråkratisera och formalisera alla detaljer i det skogliga brukandet.

Rådgivning har varit ett viktigt skogspolitiskt medel sedan Skogsvårdsstyrelserna bildades i början av 1900-talet. I samband med beslut 1903 om att inrätta Skogsvårdsstyrelser skrev Riksdagen till Regeringen: *"Dessa styrelser skola ingalunda till sin egentliga karaktär bliva polismyndigheter, tillsatta för att efterspana och beivra överträdelser av lagen angående enskildes skogar. Utan de skola, var inom sitt verksamhetsområde, vara det centrala organet för alla de strävanden, som avse att höja den enskilda skogsvården. Och härvid är det naturligen på frivillighetens väg, som de största resultaten kunna ernås."* Som förbundet ser det är kunskapsuppbyggnad och morötter fortfarande betydligt effektivare än paragrafer.

1990 års skogspolitiska kommitté (som lade fram den nu gällande skogspolitiken) framförde också i sin utredning att den rådgivning och information som Skogsvårdsorganisationen genomför varit ett värdefullt inslag och ett effektivt medel för att föra ut gällande skogspolitik både till skogsägare och allmänhet. Inom Skogsstyrelsen finns med detta som bakgrund en lång tradition att arbeta med utbildningskampanjer. Detta sätt att koncentrera resurserna och göra budskapet tydligt har visat sig vara effektivt och bör leda till kostnadseffektivitet. Ett flertal informationskampanjer har framgångsrikt genomförts och ökat kunskapsnivån hos skogsägare.

Förbundet anser att utbildnings, rådgivnings och informationsinsatser bäst sker med fokus på planeringen av åtgärder i närtid, dvs det som kallas traktplanering. Det är i traktplaneringen – främst avseende föryngringsavverkning, men också avseende gallring, röjning, planering av vägbyggen, dikningsaktiviteter, m.m. som man både praktiskt kan se vilka värden som finns och man planerar också utifrån detta vilka värden som skall sparas och utvecklas genom att undvika avverkning, eller genom särskilda åtgärder för att gynna miljö- och kulturmiljövärden.

Skogen är också synnerligen dynamisk varför statiska inventeringar knappast ger god information om vilka värden som bör gynnas eller skyddas. Detta tydliggörs bl.a. i ett av de omskrivna Lavskrikefallen: Flera markägare i Hälsingland har fått avverkningar stoppade på grund av förekomst av lavskrikor. Skogsstyrelsen har länge sagt nej till flera avverkningar med motivet att den rödlistade fågeln har sin livsmiljö i områdena och skulle påverkas negativt. I slutet av förra året rev Mark- och miljödomstolen upp besluten och skickade tillbaka ärendena till Skogsstyrelsen med tillägget att det är bara de platser där fågeln finns som ska omfattas av artskyddet.

Nu har Skogsstyrelsen kommit med ett nytt beslut i ett av fallen. Det gäller en skogsägare som 2017 stoppades från att avverka 10 hektar av sin skog på grund av det setts lavskrikor där, men nu har fått beskedet att det är fritt fram att plocka ner skogen, då det inte varit observationer av lavskrikor där under en tid.

Detta tydliggör på ett mycket praktiskt vis att ett mycket viktigt tillfälle att planera rätt hänsyn är traktplaneringen, som ofta genomförs relativt nära inpå avverkningsåtgärden. Traktplaneringen genomförs dessutom detaljerat och på plats. Den lilla tidsfördröjningen fram till avverkningsåtgärd är obetydlig. För skogsägarna är alltså utbildnings, rådgivnings- och informationsinsatser mest effektiv med inriktning mot traktplaneringen.

Det är emellertid inte kostnadseffektivt att alla markägare tillförskaffar sig en djup kompetens om alla miljövärden. Det är effektivare att Skogsstyrelsens personal besitter denna specialistkompetens. Skogsägaren eller dennes ombud skall kunna tillräckligt mycket för att peka ut och ta hänsyn till en hänsynskrävande biotop eller kulturmiljövärden. Om skogsägaren eller dennes ombud anser att kompetensen inte räcker till och en avverkning riskerar att beröra sådana miljöer som har särskilda värden bör specialistkompetens från Skogsstyrelsen kunna involveras i planeringen. Denna bör vara lokalt/regionalt förankrad och ha en övergripande kunskap om lokalt och regionalt särskilt viktiga former av natur- och kulturmiljövärden. En sådan ”tvåstegsraket” bör vara det mest kostnadseffektiva viset att uppnå en övergripande hög kompetens och god utförandegrad i skogsbruket.

En höjd kvalitet på traktplanering och hänsynsredovisning kommer som biprodukt att löpande ge underlag för fortsatt effektivt frivilligt och formellt skydd av skog.

Utöver insatser för en ökad kvalitet på traktplaneringen är det viktigt att stödja produktionen av skogsbruksplaner, så att de i ökad utsträckning kan bidra till att värna natur- och kulturvärden. Metodiken för detta är i princip likartad – en kombination av kompetensstöd och stöd till utveckling av system och informationsbaser.

Förbundet inser att detta kan innebära Skogsstyrelsens nuvarande uppdrag och inriktning måste förändras och därför bör frågan om kunskaper och inventeringsunderlag för natur- och kulturvärden utredas vidare.

Kap 15 ”Balans mellan brukande och skydd i fjällnära skog” samt kap 16 ”Staten gör en stor investering i fjällskogen”

Det är mycket bra att utredningen vill tydliggöra att skogsbruk är pågående markanvändning även i fjällnära skog och att man vill att ersättningen ska behandlas redan i tillståndsbeslutet. Detta leder till en stärkt äganderätt och större rättssäkerhet.

Areal för att uppnå målen

Inom det tänkta skyddade området, där 500 000 - 525 000 ha produktiv skogsmark ingår, är den biologiska mångfalden relativt homogen och variationen av naturtyper inte överdrivet stor. Detta är ett mycket omfattande område och det framgår inte ur utredningen varför inte ett mindre område skulle ge samma resultat. Stödjer verkligen opartisk forskning att det är relevant att avsätta ett område med denna gigantiska föreslagna areal med en tänkt längd på 100 mil för att uppnå målen?

Även om fjällkedjan i många fall utgör viss ekosystembarriär mellan Sverige och Norge undrar vi om utredaren tittat på att länka ihop vissa områden med Norge. Ett ekosystem har ingen nationalitet. Kanske kan mer rationella och självklara områden uppnås på detta vis.

Intrång

Utredningens generella förslag, om att skydd av skog i allmänhet skall ske på frivillig basis, är bra. Förbundet anser det vore värt att i större grad undersöka om metoden trots allt skulle kunna vara framgångsrik även i detta speciella fall. Med ett skydd som bygger på frivillighet kommer stora delar av området bevaras utan att det formellt skyddas. Det vore betydligt mer kostnadseffektivt för staten och bidrar också till att stärka äganderätten.

På sidan 966 menar utredaren ” *Att inte staten bevarar de skogar som har högst naturvärden i Sverige och Västeuropa kan medföra att Sveriges anseende i dessa sammanhang sjunker. Det kan i förlängningen även påverka Sveriges internationella inflytande*”. Vad som är minst lika viktigt, och som i allra högsta grad kan påverka vårt internationella rykte, är om inskränkningar i äganderätten görs utan att fullt ut ha gått till botten med om detta ingrepp kan göras frivilligt.

Skulle ersättning för brukanderestriktioner av skogen överenskommas anser vi att rätten till jakt, fiske och skoteråkning inte bara i mycket hög grad, som utredaren anför, utan i samtliga fall skall kvarstå.

Utredarens iver att med statliga medel utveckla skyddade områdena för naturturism med leder, stugor etc. kan inte vara skäl för inskränkningar av den privata äganderätten och torde heller inte generera några större summor i intäkt. Utan tvekan är den pågående markanvändningen skogsbruk den enskilt största intäktsmöjligheten.

Om modellen med frivilligt skydd inte bedöms lämplig utan intrång görs där den privata markägarens rådighet över skogen påverkas och därmed ersätts med intrångsersättning, köpeskilling eller ersättningsmark är det mycket viktigt att den privata ägaren ges en reell möjlighet till ersättningsmark i direkt närhet till befintligt eget innehav. Känslan för bygden och hemtrakten får inte underskattas.

Det räcker inte med att Sveaskog eller Statens Fastighetsverk erbjuder ersättningsmark utan ett trepartsbyte blir nödvändigt i många fall. Skogsbolagen har inte samma affektionsvärde till ett visst område utan kan byta till sig mark, på fullt kommersiella grunder, med staten som sedan gör att bolagets mark kan erbjudas den enskilde. Här behöver säkerställas att den enskilde kan erbjudas mark som tilltalar denne.

Finansiering
Det finns anledning att uttrycka oro för hur finansieringen av detta förslag skall lösas. Utredarens egen kommentar på sidan 1 002 har stark bärighet ”*Utredningens uppfattning är därför att det är centralt att anslagen fullt ut motsvarar de faktiska behoven*”. Innan förslaget exekveras måste full finansiering finnas, även för områdets förvaltning, och hela strukturen för vem som betalar vad framgå tydligt och därmed vara huggen i sten. Allt för ofta hamnar den enskilde ägaren i långa, oklara processer mot myndigheter med egen agenda och där i slutänden finansieringen inte finns.

Bolagsägd, frivilligt avsatt mark inom det tänkta område är angiven med 77 500 ha. Dessa avsättningar antar vi främst gjorts av certifieringsskäl. Att utredaren därmed tar för givet att ersättning för en evig avsättning och därmed total blockering av skogsskötsel/avverkning i all framtid av dessa innehav inte skall ges är inte realistiskt.

Intrång och restriktioner på all privat mark, oavsett ägarform, måste fullt ut ersättas. Ägarna bakom dessa bolag liksom våra gemensamma pensionsfonder etc. har ingen anledning att efterskänka något till staten.

När bedömning görs av detta förslag måste också helheten beaktas. Om staten önskar skydda mark även på andra platser i riket får inte denna megasatsning göra att medel saknas för andra intrångsersättningar.

Inverkan på näringsverksamhet
Förslaget innebär att stora arealer produktiv skog avsätts i formella avsättningar. Därmed minskar möjligheterna till utkomst över tid samt medför minskad sysselsättning och minskade skatteintäkter i kommuner och regioner. Därtill försvinner möjligheten för framtida

generationer att använda skogen som säkerhet vid framtida investeringar. Det behöver klargöras hur omfattande dessa effekter skulle bli och proportionalitetsprövas. Förbundet anser även att stora skogsområden avsätts inte kan ses som en investering, snarare tvärtom med tanke på ovannämnda.

Sveriges Jordägareförbund

Gabriel Mörner
Ordförande skogskommittén

Anders Grahn
Generalsekreterare

Sveriges Jordägareförbund (SJF) representerar större privata markegendomarna i Sverige. Förbundets medlemmar skapar nytta för människor och miljö genom ett långsiktigt förvaltande av förnyelsebara naturresurser. Vi erbjuder ett helhetsperspektiv på modernt landsbygdsföretagande eftersom våra medlemmar ofta bedriver lant-, skogs- och vattenbruk i större skala på samma fastighet. Genom stärkt landsbygdsföretagande och äganderätt vill vi utveckla näringslivet på den svenska landsbygden